

AUTOREFERAT

SEBASTIAN MROŻEK

Instytut Neofilologii
Zakład Języka i Kultury Niemieckiej
Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej

ul. Studencka 5
31-116 Kraków
tel. 12 662 62 05

AUTOREFERAT

1. Dyplomy i stopnie naukowe:

- 29.09.1998 – licencjat filologii germańskiej – tytuł uzyskany w Uniwersytecie Opolskim w Opolu, Wydział Filologiczny, na podstawie pracy pt.: *Das Verführerische der romantischen Kunst. Zur Kritik der romantischen Kunstauffassung in Joseph von Eichendorffs Novelle „Das Marmorbild“*, napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Izabeli Surynt;
- 17.02.2000 – magister filologii germańskiej – tytuł uzyskany w Uniwersytecie Opolskim w Opolu, Wydział Filologiczny, na podstawie pracy pt.: *Hans Werner Richter – ein Nonkonformist zwischen politischer Publizistik und literarischem Engagement*, napisanej pod kierunkiem prof. dra hab. Marka Zybury;
- 13.10.2004 – Doktor der Philosophie – tytuł uzyskany w Technische Universität Berlin/ Uniwersytet Techniczny w Berlinie, Fakultät I – Geisteswissenschaften/ Wydział I – Nauki Humanistyczne, na podstawie rozprawy doktorskiej pt.: *Hans Werner Richter. Zum Prosawerk eines verkannten Schriftstellers*, napisanej pod kierunkiem prof. dra hab. Hansa-Dietera Zimmermanna;
- 20.10.2005 – uznanie niemieckiego stopnia naukowego – Doktor der Philosophie – uzyskanego w Uniwersytecie Technicznym w Berlinie/ Technische Universität Berlin przez Wydział Humanistyczny Akademii Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie za równorzędny ze stopniem naukowym doktora nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa nadawanym w Rzeczypospolitej Polskiej, recenzent nostryfikacji: prof. dr hab. Krzysztof Lipiński, Uniwersytet Jagielloński.

2. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych:

- 1999-2001 – asystent-stażysta, a następnie asystent w Instytucie Filologii Germańskiej Uniwersytetu Opolskiego w Opolu, Zakład Historii Literatury i Kultury Niemiec XIX i XX wieku;
- od 2005 – do chwili obecnej – asystent, a następnie adiunkt w Instytucie Neofilologii Akademii Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, od roku 2008 Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej, Zakład Języka i Kultury Niemieckiej.

3. Wskazanie osiągnięcia naukowego - charakterystyka dorobku naukowego:

Mój całościowy dorobek naukowy za lata 1999-2013, który w mojej ocenie stanowi znaczące osiągnięcie naukowe w rozumieniu art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, obejmuje ponad 70 publikacji, które wyznaczam jako podstawę do wszczęcia postępowania habilitacyjnego. Publikacje te tworzą sześć cykli jednorodnych tematycznie pól badawczych, którymi zajmuję się od ponad 10 lat. I są to: 1. Literatura i władza – socrealizm w NRD i PRL, 2. Twórczość Horsta Bienka oraz polsko-niemieckie relacje na Górnym Śląsku, 3. Twórczość Josepha von Eichendorffa oraz kategoria niemieckiego i polskiego romantyzmu, 4. Twórczość Hansa Wernera Richtera oraz działalność Grupy 47, 5. Dyskursy władzy i ich literackie obrazowanie, 6. Dydaktyka obcojęzycznego tekstu literackiego i koncepcja lektury otwartej. Szczegółową charakterystykę zaprezentowanych cykli tematycznych i obecne w nich wzajemne powiązania omawiam w ujęciu chronologicznym poniżej. Pod względem formalnym są to zarówno publikacje zwarte, jak i 20 rozdziałów w tomach monograficznych (wszystkie powstałe po doktoracie, w tym 16 napisanych w języku niemieckim oraz 4 w języku polskim), ponad 20 autorskich artykułów naukowych (17 w języku niemieckim oraz 6 w języku polskim) opublikowanych w recenzowanych i w większości punktowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego periodykach germanistycznych o zasięgu nie tylko krajowym. Należą do nich „Acta Neophilologica”¹, „Convivium”², „Germanica Wratislaviensia”³, „Orbis Linguarum”⁴, „Studia Germanica Gedanensia”⁵, „Colloquia Germanica

¹ Czasopismo punktowane przez MNiSW, lista B, ilość punktów 4.

² Czasopismo punktowane przez MNiSW, lista B, ilość punktów 4.

³ Czasopismo punktowane przez MNiSW, lista B, ilość punktów 9.

⁴ Czasopismo punktowane przez MNiSW, lista B, ilość punktów 8.

⁵ Czasopismo punktowane przez MNiSW, lista B, ilość punktów 7.

AUTOREFERAT

SEBASTIAN MROŻEK

Stetinensia”⁶, „Silesia Nova”, „Literatur für Leser”⁷, „Studia Germanica Universitatis Versprimiensis”⁸. A także w czasopismach krajowych o charakterze naukowym jak „Kwartalnik Opolski”⁹ bądź popularno-naukowym jak „Języki obce w szkole” oraz kulturalno-społecznym jak „Konspekt” albo „Strony”. Osobną grupę publikacji stanowią recenzje monografii naukowych zarówno autorów polskich jak i niemieckich w ilości 19 pozycji (13 w języku niemieckim i 6 w języku polskim), które korespondują z moimi zainteresowaniami badawczymi. Często odnoszę się do nich w moich tekstach własnych. Ponadto w prezentowanym przeze mnie tutaj dorobku naukowym znajdują się również hasła w leksykonie współczesnych pisarzy niemieckojęzycznych (6 w języku polskim), sprawozdania pokonferencyjne (3 w języku niemieckim oraz 3 w języku polskim) oraz tłumaczenia tekstów naukowych (3 z języka niemieckiego na język polski), które ukazały się bądź jako artykuły, bądź jako rozdziały w czasopismach naukowych i popularno-naukowych, a także w monografii.

Mój pierwszy artykuł naukowy *Der Sozialistische Realismus als Instrument der ideologischen Literaturlenkung* ukazał się w roku 1999 w „Orbis Linguarum”, tj. jeszcze przed uzyskaniem przeze mnie tytułu magistra filologii germańskiej, i był wynikiem poszukiwań badawczych realizowanych w ramach semestralnego stypendium DAAD w Uniwersytecie Hanowerskim/ Universität Hannover, Niemcy (lata 1998-1999). Tekst ten stanowi pracę seminaryjną napisaną u prof. Giseli Dischner-Vogel i w sposób znaczący sprofilował on moje dalsze zainteresowania naukowe, które oscylują wokół szeroko pojętych dyskursów władzy oraz ich korelacji ze światem kultury, w szczególności literatury. W tekście tym podjąłem próbę ukazania ingerencji aparatu władzy (w Związku Radzieckim oraz w Niemieckiej Republice Demokratycznej) w życie literackie – w celu jego totalnej kontroli – przy zastosowaniu tzw. doktryny socrealistycznej. Problemowi temu poświęcone zostały dwa kolejne moje artykuły – *Der Sozialistische Realismus. Teil I: Vom sowjetischen Literaturkonzept zum literarischen Exportprodukt der Sowjetunion. Aspekte einer ideologischen Hybris in der Literatur* oraz *Der Sozialistische Realismus. Teil II: ‚Literatur im Kollektiv’ – uniformierte Naivität der sozialistischen Arbeiter- und Bauernliteratur in der DDR und VR Polen* – a opublikowane w roku 2006, tj. po uzyskaniu przeze mnie stopnia doktora, w „Roczniku Centrum Studiów Niemieckich i Europejskich im. Willy Brandta Uniwersytetu Wrocławskiego”. W obu tych tekstach, które stanowią korelującą ze sobą całość, starałem się ukazać rolę mechanizmów władzy

⁶ Czasopismo punktowane przez MNiSW, lista B, ilość punktów 7.

⁷ Czasopismo punktowane przez MNiSW, lista C, ilość punktów 10.

⁸ Czasopismo punktowane przez MNiSW, lista C, ilość punktów 10.

⁹ Czasopismo punktowane przez MNiSW, lista B, ilość punktów 5.

AUTOREFERAT SEBASTIAN MROŻEK

uniformizujących twórczość literacką zgodnie z przyjętą w Związku Radzieckim doktryną socrealistyczną oraz jej ekspansję na kraje zależne od ZSRR jak NRD oraz PRL. Zwróciłem tutaj jednocześnie uwagę na zarysowujące się różnice w obu satelickich wobec ZSRR państwach, jakie w nich nastąpiły po roku 1953. W Polsce był to proces demokratyzacji życia kulturalnego, w tym literackiego, natomiast w NRD koncept socrealistyczny zachowywał nadal swoją moc obowiązywania. Głównym celem niniejszych tekstów było przyjęcie perspektywy komparatystyczno-kontrastywnej, która miała przełamywać dość monolityczne spojrzenie na zjawiska literackie w tzw. bloku krajów socjalistycznych i ukazać zachodzące między nimi, mimo wszelkich podobieństw, różnice.

Drugim i istotnym tekstem – także w kolejności chronologicznej, który otwiera kolejne pole moich zainteresowań filologicznych – jest artykuł poświęcony pisarstwu Horsta Bienka z roku 2001, tj. jeszcze z okresu przed doktoratem, jednakże już po uzyskaniu tytułu magistra, pt. **Horst Bieneks 'Gleiwitzer Tetralogie' – provokante Literatisierung Oberschlesiens.**¹⁰ Tekst ten będąc poszerzonym referatem – wygłosiłem go podczas uczestnictwa w *Sommerakademie der Studienstiftung des deutschen Volkes – Deutsch-Polnische Gedächtnisräume in der Literatur des 20. Jahrhunderts* – ukazał się w wydawanym przez DAAD roczniku germanistycznym „Convivium” i otwiera cykl moich kolejnych publikacji, w których prezentuję twórczość literacką Horsta Bienka. Nie bez znaczenia było tutaj podjęcie przeze mnie pracy w Uniwersytecie Opolskim – Instytut Filologii Germańskiej, Zakład Języka i Kultury Niemieckiej XIX i XX wieku, którego ówczesnym kierownikiem był prof. dr hab. Marek Zybura –, które skutkowało pojawieniem się w moim obszarze badawczym obok tematyki dyskursów władzy i ich wpływu na życie kulturalne i literackie także tematyki powiązań polsko-niemieckich, przede wszystkim w odniesieniu do kontekstów regionalnych, w tym Górnego Śląska. Tak też publikowane w późniejszych latach teksty, wszystkie po doktoracie, a poświęcone Horstowi Bienkowi były wynikiem moich poszukiwań badawczych w odniesieniu do tego właśnie aspektu. I tak w roku 2005 ukazał się tekst pt. **Horst Bieneks Auseinandersetzung mit deutsch-polnischen Stereotypen in Oberschlesien**, który został wydany w tomie monograficznym pt. *Stereotype in interkultureller Wahrnehmung. Stereotypy w postrzeganiu interkulturowym. Stereotypy z interkulturního hlediska* (red. Alina Kowalczyk, Jan Pacholski, Nysa), następnie w roku 2006 był to artykuł **‘Tetralogia Gliwicka’ Horsta Bienka – literacki powrót w krainę dzieciństwa** („Kwartalnik Opolski”. Organ Opolskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Opole), a w roku 2009 **Birken, Birken. Horst Bieneks und**

¹⁰ Artykuł ten – jak udało mi się stwierdzić – został zacytowany w monografii Mirosławy Zielińskiej: *Narrative Bewältigung von Schuld und Trauma in der deutschsprachigen Autobiographik vor 1989/1990*, Dresden – Wrocław 2011, s. 189.

Wolfgang Bittners Reiseerinnerungen an die oberschlesische Heimat im Spannungsfeld der Regionalität und Universalität („Silesia Nova“. Vierteljahresschrift für Kultur und Geschichte – Kulturgeschichte und Gegenwart Schlesiens und seiner Nachbarregionen, Dresden – Wrocław), tekst ten ukazał się następnie w roku 2010 (z inicjatywy prof. Edwarda Białka, Uniwersytet Wrocławski) jako *Gleiwitz heißt heute Gliwice. Horst Bieneks und Wolfgang Bittners Reiseerinnerungen an die oberschlesische Heimat im Spannungsfeld der Regionalität und Universalität* w tomie monograficznym pt. *Silesia in litteris servata. Paradigmen der Erinnerung in Texten schlesischer Autoren nach 1945, Band 2* (red. Edward Białek, Paweł Zimniak, Dresden) oraz w publikacji pokonferencyjnej pt. *Kleine Literaturen. Ein polnisch-deutsch-nordisches Symposium* (red. Bernd Neumann, Andrzej Talarczyk, Aachen), do której był pierwotnie przewidziany. Długi czas oczekiwania na wymieniony tutaj tom skłonił mnie to podjęcia decyzji o publikacji niniejszego tekstu wystąpienia konferencyjnego w roku 2007 („Kleine Literatur“. Charakteristika, Reichweite und Funktion von Regionalliteratur. 4. polnisch-deutsch-nordisches Symposium, Szczecin – Pobierowo) we wspomnianym czasopiśmie „Silesia Nova“. Po raz czwarty tekst ten znalazł swoją afiliację (tutaj także z inicjatywy prof. Edwarda Białka) w wydany w roku 2012 tomie okolicznościowym ofiarowanym niemieckiej poetce i pisarce, Monice Taubitz, pt. *Schlesien erlesen. Aufsätze zur Literatur des 18. bis 21. Jahrhunderts. Festgabe für Monika Taubitz zum 75. Geburtstag* (red. Edward Białek, Jan Pacholski, Dresden). Pozostaje mi tutaj mieć nadzieję, że multiplikacja niniejszego tekstu – raz jako artykuł, a raz jako rozdział w tomach monograficznych – pozwoli szerszemu gronu odbiorców zaznajomić się ze specyfiką pisarstwa wspomnieniowego zarówno Horsta Bienka jak i Wolfganga Bittnera. Obaj, co starałem się wykazać w moim eseju, byli mieszkańcami przedwojennego Gleiwitz, które to po 1945 roku stało się Gliwicami, a te zaś utraciły w sposób bezpowrotny swoją niemiecką tożsamość. W odwiedzających je przybyszach, którzy poszukują w nich śladów przeszłości swojego dzieciństwa, ewokują przede wszystkim niezaprzeczalne uczucie obcości. W roku 2012 ukazał się jak dotychczas mój ostatni tekst poświęcony Horstowi Bienkowi pt. *Horst Bienek im kulturellen Gedächtnis seiner Heimatstadt Gleiwitz/Gliwice*, który został wydany w tomie monograficznym pt. *Horst Bienek – Ein Schriftsteller in den Extremen des 20. Jahrhunderts* (red. Reinhard Laube, Verena Nolte, Göttingen). Tom ten stanowi – jak zauważają jego redaktorzy – próbę reaktywacji dyskursu literaturoznawczego wokół pochodzącego z Górnego Śląska pisarza. W zamieszczonym w niniejszym tomie tekście ukazałem w odniesieniu do teoretycznych założeń dyskursu pamięci – między innymi posługując się kategoriami zaproponowanymi przez Aleidę i Jana Assmann – proces przywracania owej utraconej części dawnej tożsamości rodzinnego miasta Horsta Bienka, w którym

AUTOREFERAT

SEBASTIAN MROŻEK

od początku lat 90. XX wieku sukcesywnie zaczęto przywracać pamięć o jego niemieckiej przeszłości, w tym również o samym pisarzu. To także tutaj wydano w tłumaczeniu na język polski wszystkie części „Gliwickiej Tetralogii” Horsta Bienka, której literacką specyfikę starałem się poddać analizie i interpretacji w moich w/w tekstach. Ich cechą wspólną jest kreacja świata przedstawionego w taki sposób, iż wydaje się on być zawieszony między dwoma przestrzeniami – z jednej strony jest to przestrzeń rekonstrukcji byłej polsko-niemieckiej koegzystencji na dawnym Górnym Śląsku, a z drugiej zaś jest to imaginacja pewnej utopii, gdyż ów literacko stworzony świat jest nieomal wolny od wewnętrznych konfliktów bądź antagonizmów i jawi się jako obszar wyjątkowej polsko-niemieckiej symbiozy, dla której zagrożeniem są tylko siły zewnętrzne, pochodzące spoza górnośląskiej prowincji. Stwierdzić też można, iż ów charakter owego literacko skonstruowanego przez Horsta Bienka świata jest silnie hybrydowy, przede wszystkim zbyt harmonijnie łączący opozycyjne wobec siebie – zwłaszcza w kontekście historycznym – kategorie polsko-niemieckie, a w zaproponowanej przez Horsta Bienka hybrydowości aż nadto wyidealizowany, by ostatecznie móc być światem realnie, tj. pozaliteracko, możliwym.

W kontekst w/w zainteresowań badawczych wpisują się moje kolejne publikacje poświęcone innemu pisarzowi związanemu z obszarem Górnego Śląska, choć niekoniecznie w bezpośrednim odniesieniu tematycznym jego twórczości. Aczkolwiek podejmowano się próby umieszczenia go w owym dość zawężającym sposobie odczytania. Chodzi tutaj o postać Josepha von Eichendorffa, którego nowelę romantyczną *Das Marmorbild* poddałem analizie w mojej pracy dyplomowej (licencjackiej) napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Izabeli Surynt (obecnie Uniwersytet Wrocławski) w roku 1998 na Uniwersytecie Opolskim. Skrócona wersja niniejszej pracy ukazała się w roku 2007 pt. ***Das Verführerische der romantischen Kunst. Zur Kritik der romantischen Kunstauffassung in Joseph von Eichendorffs Novelle „Das Marmorbild“*** w dwóch periodykach germanistycznych – „Orbis Linguarum“ oraz „Silesia Nova“. W moim ówczesnym zamierzeniu badawczym, które osadzone było w perspektywie hermeneutycznej wobec tekstu noweli Josepha von Eichendorffa, koncentrowałem się na wyrażonej w niej krytyce niemieckiego romantyzmu oraz propagowanej przez niego koncepcji progresywnej poezji uniwersalnej, w tym przede wszystkim absolutyzacji sztuki, która stawiana była na równi z religią. Joseph von Eichendorff odrzucał apoteozę sztuki oraz kwestionował jej religijny charakter. Owa krytyka wynikała przede wszystkim z dość konserwatywnie sprofilowanego katolicyzmu Josepha von Eichendorffa i jego jednoznacznego odrzucenia tak rozumianej idei, którą proponowali uprzedni wobec niego niemieccy romantycy. Zwrócił na ten fakt również uwagę prof. Wojciech Kunicki (Uniwersytet Wrocławski) we wstępie do przetłumaczonych i wydanych przez siebie w roku 2007

AUTOREFERAT SEBASTIAN MROŻEK

późnych pism niemieckiego romantyka – „Szlachta i rewolucja” oraz „Halle i Heidelberg” – w tomie pt. *Joseph von Eichendorff. Niegdyś przeżyłem. Erlebtes. Edycja dwujęzyczna. Zweisprachige Ausgabe. Przekład Wojciech Kunicki, przypisy Natalia Żarska, wstęp Wojciech Kunicki, posłowie Ortwin Beisbart, przekład posłowania Monika Witt, Kraków 2007*. Pozycję tę omówiłem wraz z odniesieniem do kontekstu powiązań Josepha von Eichendorffa z dzisiejszą Polską jak i Górnym Śląskiem w tekście opublikowanym w „Orbis Linguarum” z roku 2010 pt. **Joseph von Eichendorff: „Niegdyś przeżyłem”, czyli kilka słów o polskiej edycji szkiców autobiograficznych „ostatniego niemieckiego romantyka”**. Mój wspomniany tutaj tekst analizujący nowelę Josepha von Eichendorffa spotkał się z pozytywną reakcją innego badacza jego twórczości, tj. dra Otto Eberhardta (Universität Würzburg/ Uniwersytet w Würzburgu), który nawiązawszy ze mną kontakt po lekturze w/w tekstu w czasopiśmie „Silesia Nova” wyraził – ku mojej satysfakcji – swoją pełną zgodność z zaprezentowaną przez mnie tezą nadmienionego tutaj artykułu. Otto Eberhardt odniósł się ponadto do własnej monografii poświęconej interpretowanej przeze mnie noweli Josepha von Eichendorffa pt. *Eichendorffs „Marmorbild“. Distanzierung von Dichtung nach Art Loebens. Untersuchungen zum poetischen Verfahren Eichendorffs III. Würzburg 2006*. Niniejsza monografia, którą też otrzymałem od jej autora, została przeze mnie omówiona w czasopiśmie „Germanica Wratislaviensia” w roku 2011. W recenzji tej zaakcentowałem świadomy koncept poetologiczny Josepha von Eichendorffa, jaki został przez niego wpisany w w/w nowelę, tj. wyraźny podział na dychotomiczny porządek świata sztuki i świata religii. Zgodnie z przekonaniem ostatniego niemieckiego romantyka tylko przeżycie religijne, i to osadzone w przestrzeni wiary, może prowadzić do powstania prawdziwej poezji, co z wyjątkową filologiczną akrybią wykazał w swojej monografii dr Otto Eberhardt. Wokół postaci jak i twórczości Josepha von Eichendorffa oscylują też moje dwa inne teksty – powstałe już w okresie po doktoracie – i odnoszą się one do jego twórczości lirycznej, a w szczególności tzw. poezji natury (Naturlyrik). I tak w roku 2009 ukazał się tekst pt. **Literaturdidaktisches Potential der Naturlyrik Joseph von Eichendorffs oder warum man auf Gedichte im DaF-Unterricht nicht verzichten sollte**, który opublikowany został jako rozdział w monografii pt. *Förderung der Lesekompetenz im schulischen und universitären Bereich. Beiträge zur Literatur- und Fremdsprachendidaktik* (red. Edward Białek, Krzysztof Huszcza, Dresden – Wrocław). Tekście tym odszedłem od kontekstów li tylko romantycznych w sensie interpretacji historycznoliterackiej, a podjąłem się próby zwrócenia uwagi na otwartość interpretacyjną twórczości poetyckiej Josepha von Eichendorffa. Interesowała mnie tutaj w szczególności możliwość pracy dydaktycznej z trzema wierszami niemieckiego romantyka, tj. *Waldgespräch, Mondnacht, Die Nacht*, i to przede wszystkim z racji dość stałego w nich repertuaru

AUTOREFERAT

SEBASTIAN MROŻEK

tematycznego, który wyraźnie ułatwia lekturę jego tekstów. W artykule tym starałem się wykazać wartość glottodydaktycznego potencjału samej twórczości Josepha von Eichendorffa, na którą składają się między innymi silnie sugestywna kreacja nastrojowych obrazów przyrody, melodyjno-rytmiczna wersyfikacja strof oraz pozornie nieskomplikowana – poniekąd naiwna – estetyka lirycznej afektacji. Ich wartość zbudowana jest na silnym oddziaływaniu na emocje odbiorcy, co również w procesie nauki języka obcego nie pozostaje bez znaczenia. Praca z wierszami Josepha von Eichendorffa w szkole ma, na co zwróciłem uwagę w w/w artykule, wprowadzać elementy kultury literackiej na lekcje języka niemieckiego i poprzez zabawę oraz eksperyment dydaktyczny (np. próba transformacji strof bądź ich fragmentów w nowe konstelacje znaczeniowe) wspierać własną aktywność twórczą młodego odbiorcy. Zaproponowane tutaj przeze mnie podejście, które niejako desakralizuje utarte formy pracy dydaktycznej z tekstem literackim, którego recepcja nie powinna ograniczać się tylko do jego pamięciowego opanowania, miało swoją kontynuację w kolejnym artykule z roku 2012 pt. *Joseph von Eichendorff phänomenologisch gelesen. Eine Annäherung an den Heimatbegriff in der Lyrik Joseph von Eichendorffs im Kontext Roman Ingardens Konzepts des literarischen Kunstwerks*. Został on wydany raz w czasopiśmie „Germanica Wartislaviensia“ oraz drugi raz w tomie monograficznym pt. *Denkerische und dichterische Heimatsuche* (red. Tomasz Drewniak, Alina Kowalczyk, Nysa – Görlitz). Podjąłem się tutaj próby krytycznej rewizji dość częstego odczytywania części utworów Josepha von Eichendorffa w wyjątkowo zawężającym je kontekście recepcyjnym, a odnoszącym się do Górnego Śląska w roli apologetycznie potraktowanej przez niego małej ojczyzny. Osadziwszy moją refleksję w paradygmacie analitycznym wypracowanym przez fenomenologię a konkretnie omówionego przez Romana Ingardena konceptu dzieła literackiego, do którego będę odnosić się także w dalszych moich artykułach, starałem się ukazać na przykładzie wybranych fragmentów tekstów Josepha von Eichendorffa przede wszystkim ich otwartość lekturową i interpretacyjną. Zaproponowane przez Romana Ingardena pojęcie konkretyzacji utworu literackiego, jaka zachodzi w toku jego lektury, wskazuje na jego polifoniczność i poliwalentność pozwalając na jego szersze – by nie rzec, że je wręcz nakazując – odczytanie interpretacyjne. Tym samym tak znane wiersze Josepha von Eichendorffa jak *Heimat* bądź *O Täler weit, o Höhen* niekoniecznie muszą się odnosić do lokalnej topografii Łubowic, tj. miejsca urodzin i dzieciństwa niemieckiego poety, jak życzyliby sobie nieraz jego lokalni apologeti.

Praca nad tekstami poświęconymi twórczości Josepha von Eichendorffa, określanego mianem ostatniego niemieckiego romantyka, zainspirowała mnie do przyjrzenia się także polskiemu romantyzmowi, a w szczególności jego fundamentalnej roli w kształtowaniu się polskiej

kultury. Efektem tych poszukiwań jest mój artykuł z roku 2007 pt. *Auf der Suche nach der polnischen Identität. Zum romantischen Kulturmuster in Polen*, który ukazał się w niemieckiej wersji językowej w periodyku „Acta Neophilologica” afiliowanym przy Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim, a w wersji polskiej w tym samym roku (inicjatorem jego translacji był prof. Marek Zybur, Uniwersytet Wrocławski) w tomie *Z Gorzanowa w świat szeroki... Studia i materiały ofiarowane Profesorowi Arno Herzigowi w 70-lecie Urodzin* (red. Krzysztof Ruchniewicz, Marek Zybur, Wrocław) pt. *Ku tożsamości Polaków. Romantyzm jako paradygmat kultury polskiej*. Moim głównym zamierzeniem badawczym było tutaj ukazanie jednoznacznej paradygmatyczności polskiego romantyzmu w kształtowaniu procesów narodowo- i kulturotwórczych w okresie formalnego nieistnienia państwa polskiego na mapie Europy. Wersja niemieckojęzyczna niniejszego tekstu miała w możliwie kompaktowy sposób przybliżyć czytelnikowi zza Odry istotne dla polskiej tożsamości narodowej takie kategorie myślowe jak mesjanizm, patriotyzm, przedmurze chrześcijańska bądź też zryw powstańczy. Mój inny artykuł, w którym ponownie podjęta została tematyka polskiego romantyzmu – tym razem w odniesieniu do aspektu tzw. transferu kulturowego podejmującego kwestię wpływu kultury niemieckiej na polską – to tekst pt. *Mickiewicz’ Balladen und Romanzen im Kontext von Herders Konzept der Naturpoesie. Zur postkolonialen Dekonstruktion der hegemonialen Schreibstrategien*, który został opublikowany w roku 2010 w „Studia Germanica Gedanensia”. W niniejszym artykule prześledziłem z jednej strony proces poszukiwań teoretyczno-literackich w początkowej fazie kształtowania się polskiego romantyzmu, w tym czerpanie przez polskich romantyków z przedstawionego przez Johanna Gottfrieda Herdera konceptu poezji ludowej oraz jego transpozycja na polski grunt kulturowy, co doskonale unaocznia jedna z programowych ballad Adama Mickiewicza – *Romantyczność*, którą przeanalizowałem we wspomnianym tutaj tekście. Podjąłem się w nim także próby odczytania owej ballady w odniesieniu do stosunkowo nowego paradygmatu w naukach humanistycznych, jakim jest teoria badań postkolonialnych. Jednym z kluczowych pojęć tejże teorii jest kategoria hybrydyzacji, która – jak starałem się wykazać – w optymalny sposób koresponduje z założeniem polskiego romantyka, którego tekst nie stanowi wyraźnej opozycji w binarnej relacji: klasycyzm versus romantyczność, a jedynie jest próbą przełamania dominujących tendencji klasycystycznych przez połączenie ich z tendencjami romantycznymi. Można by rzec, że zachodzi w tym kontekście wyraźna intoksykacja klasycyzmu romantyzmem, tj. wprowadzenie w zachowującą jeszcze pod względem formalnym strukturę klasycystyczną – widoczna jest ona w symetrii utworu – romantycznej treści. Moje zainteresowanie teorią badań postkolonialnych, do której odniosłem się w w/w artykule, są rezultatem podjętych przygotowań do projektu badawczego z roku 2009, który miał być

AUTOREFERAT

SEBASTIAN MROŻEK

realizowany pod nazwą *(Anti-)Imperiales Schreiben. Polnisch-deutsche und polnisch-russische Literaturbeziehungen um 1830* w Uniwersytecie im. Jana Gutenberga w Moguncji/ Johannes-Gutenberg-Universität Mainz (koordynator projektu: prof. dr hab. Alfred Gal). Z powodu braku finansowania przedsięwzięcia ze strony Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG) projekt, którego realizacja miała obejmować trzy lata, nie mógł zostać wdrożony. Jednakże model interpretacji tekstów literackich w oparciu o wspomniane założenia teorii badań postkolonialnych nie został przeze mnie zarzucony, co potwierdzić mogą moje ostatnie artykuły naukowe i to tym bardziej, iż koreluje on z moimi zainteresowaniami oscylującymi wokół wcześniej wspomnianych dyskursów władzy. Odnosząc się do tematyki romantyzmu w Niemczech i Polsce – także w kontekście wspomnianego już transferu kulturowego – opublikowałem w „Orbis Linguarum” w roku 2009 omówienie doskonale wpisującej się w niniejszy aspekt badawczy monografii autorstwa Katarzyny Lukas pt. *Obraz świata i konwencja literacka w przekładzie. O niemieckich tłumaczeniach dzieł Adama Mickiewicza. Oficyna Wydawnicza ATUT – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, Wrocław 2008*. Również recenzja książki prof. Marka Jaroszewskiego pt. *Życie i twórczość E.T.A. Hoffmanna. 1776-1822*, wydanej przez Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego (Gdańsk 2006), która ukazała się w miesięczniku „Odra” w roku 2009 pt. *Polski E.T.A. Hoffmann*, należy do w/w pola moich zainteresowań, które to jest rezultatem napisanej przeze mnie przed laty pracy licencjackiej.

Moją pracę magisterską, obronioną w roku 2000 na Uniwersytecie Opolskim, której promotorem był prof. dr hab. Marek Zybura (obecnie Uniwersytet Wrocławski), poświęciłem twórcy *Grupy 47* i animatorowi życia społeczno-kulturalnego w Niemczech Zachodnich, tj. Hansowi Wernerowi Richterowi. Jej tytuł to *Hans Werner Richter – ein Nonkonformist zwischen politischer Publizistik und literarischem Engagement*, w której starałem się ukazać w sposób możliwie przekrojowy całokształt zaangażowania Hansa Wernera Richtera w proces tworzenia się życia kulturalnego – w tym przede wszystkim literackiego – w powojennej Republice Federalnej Niemiec. Wynikało ono z jego krytyki wyrażonej wobec wszelkich tendencji antydemokratycznych w powojennych Niemczech, na co wpływ miały doświadczenia Hansa Wernera Richtera z okresu Republiki Weimarskiej, jak i dyktatury nazistowskiej w III Rzeszy oraz późniejszych, wiążących się z nią przeżyć wojennych. Podstawę wszelkiej aktywności Hansa Wernera Richtera stanowiła jego głęboka – wyraźnie lewicowo ukształtowana – świadomość polityczna i to począwszy od czasów młodości, którą Hans Werner Richter dość jednoznacznie eksponował także w swoich tekstach literackich, które są refleksem jego własnego życia. Tym samym jego twórczość wpisuje się w znajdujące się w polu moich zainteresowań badawczych dyskursy władzy oraz model

AUTOREFERAT

SEBASTIAN MROŻEK

pisarstwa autobiograficznego. Dokonane przeze mnie rozpoznania badawcze dotyczące osoby Hansa Wernera Richtera, które znalazły swoje syntetyczne odzwierciedlenie w w/w pracy magisterskiej – napisanie jej było możliwe dzięki semestralnemu pobytowi na stypendium DAAD w Uniwersytecie Hanowerskim/ Universität Hannover (lata 1998-1999) – pozwoliły na konkluzję, w której mogłem stwierdzić, iż dość wyraźne są deficyty w analizie i interpretacji twórczości literackiej Hansa Wernera Richtera. Dlatego też postanowiłem kontynuować moje zainteresowanie postacią twórcy *Grupy 47*, aczkolwiek koncentrując się na jego prozie, odczytując ją w paradygmacie autobiograficznym, w którym odbicie znajdują również doświadczone przez Hansa Wernera Richtera dyskursy władzy i to z wyraźną dominantą kwestii politycznych. Temu aspektowi poświęciłem moją dysertację doktorską pt. ***Hans Werner Richter. Zum Prosawerk eines verkannten Schriftstellers***, której promotorem był prof. dr hab. Hansa Dietera Zimmermann z Uniwersytetu Technicznego w Berlinie/ Technische Universität Berlin. Praca została obroniona w roku 2004 na tejże uczelni. Ów projekt badawczy możliwy był dzięki stypendium naukowemu DAAD, które zostało mi przyznane na lata 2001-2003. Wyniki moich analiz i interpretacji utworów prozatorskich Hansa Wernera Richtera – stanowi je dziewięć powieści – zostały opublikowane w roku 2005 w formie monografii pod w/w tytułem w niemieckim wydawnictwie Peter Lang. Podstawową konkluzją jest tutaj nie tylko teza o autobiograficznym a zarazem dokumentalnym charakterze prozy twórcy *Grupy 47*, której rozwój został prześledzony w niniejszej monografii zarówno pod względem tematycznym jak i formalnym – również przyjętych strategii narracyjnych –, można także zaobserwować w pisarstwie Hansa Wernera Richtera wyraźną tendencję do literackiej kreacji protagonistów będących w swoim działaniu silnie zdeterminowanymi przez procesy historyczne. Są to postacie, których indywidualna wolność jest ograniczona czynnikami wykraczającymi poza sferę ich jednostkowej decyzyjności, które stają się często ofiarami niezależnych od nich dyskursów władzy. Z racji przyjętego przez Hansa Wernera Richtera autobiograficznego modelu uprawiania swojego pisarstwa nie trudno dostrzec paralele między światem przedstawionym a realnym doświadczeniem samego autora. Jego powojenna aktywność rozumiana jako wola kształtowania rzeczywistości społeczno-kulturalnej Republiki Federalnej Niemiec była wynikiem jego przeżyć sprzed roku 1945. Zdecydowana większość powieści Hansa Wernera Richtera stanowi próbę literackiego przetworzenia wydarzeń kształtujących jego życie sprzed tego czasu. Wraz z wydaniem powyższej monografii nie zaprzestałem zajmowania się osobą twórcy *Grupy 47*, gdyż poczynione wcześniej kwerendy bibliograficzne w celu zapoznania się z istniejącymi publikacjami poświęconymi Hansowi Wernerowi Richterowi wykazały jednoznacznie brak wyraźnego zainteresowania jego twórczością zarówno w germanistyce niemieckiej, jak i tym

AUTOREFERAT SEBASTIAN MROŻEK

bardziej polskiej. Niniejsza konstatacja skłoniła mnie to publikacji cyklu tekstów – ukazywały się one raz jako artykuły w czasopismach germanistycznych, raz jako rozdziały w monografiach, również pokonferencyjnych – omawiających z jednej strony twórczość literacką Hansa Wernera Richtera jak również jego publicystykę, z drugiej strony jego fundamentalne znaczenie dla Grupy 47 w roli jej inicjatora i wieloletniego mentora. Do pierwszej grupy tematycznej należą następujące artykuły: ***Literatur als Tatsache. Hans Werner Richters Schreiben zwischen Dokument und Biografie*** z roku 2006, opublikowany w ukazującym się w Niemczech czasopiśmie germanistycznym „Literatur für Leser“ oraz ***Die unbekannte Seite des Ziehvaters der Gruppe 47. Hans Werner Richter als Lyriker***, który został wydany w „Orbis Linguraum”. W tym samym roku 2006 ukazał się tekst pt. ***Hans Werner Richter und sein literarisches Frühwerk***¹¹ jako rozdział w monografii pt. *Die Quarantäne. Deutsche und österreichische Literatur der fünfziger Jahre zwischen Kontinuität und Neubeginn* (red. Edward Białek, Leszek Żyliński, Dresden – Wrocław), a w roku 2007 tekst ***Zwischen Widerstand und Anpassung. Pommern als politische Provinz in den Romanen Hans Werner Richters*** będący także rozdziałem w monografii pokonferencyjnej pt. *Provinz als Zentrum. Regionalität in Literatur und Sprache. Ein polnisch-deutsch-nordisches Symposium* (red. Albrecht Dietmar, Andreas Degen, Bernd Neumann, Andrzej Talarczyk, Aachen). Do pierwszej grupy tematycznej należy również tekst ***Hans Werner Richter als nonkonformistischer Publizist zwischen Humanismus und Sozialismus*** a opublikowany w roku 2010 w czasopismach „Germanica Wratislaviensia” oraz „Studia Germanica Universitatis Vesprimiensis”. Niniejsze teksty ukazują specyfikę prozy Hansa Wernera Richtera, w tym jej – jak już zostało wspomniane – autobiograficzny, a tym samym retrospektywny charakter, szczególnie w warstwie historycznych odniesień do wydarzeń z lat 30. i 40. XX wieku. Są też próbą pokazania rozwoju pisarskiego twórcy Grupy 47 oraz jego poszukiwań indywidualnej formy literackiego wyrazu. Teksty te nakreślają też jego drogę od zaangażowanej publicystyki, w której początkowo apelował o syntezę myśli socjalistycznej z demokratyczną, jednakże z dala od totalitarnego modelu sowieckiego, do znalezienia własnej artykulacji pisarskiej, w której dominuje proza o silnie realistycznym zabarwieniu. Nie obca jest mu też twórczość liryczna, którą dość szybko zarzucił na rzecz wspomnianej prozy oraz zaangażowania w kształtowanie rodzącego się na nowo życia kulturalnego Niemiec Zachodnich. Temu aspektowi poświęciłem następujące teksty: w roku 2007 ***„Der Ruf“ als Vorläufer der Gruppe 47. Geschichte einer deutschen Nachkriegszeitsschrift***, który ukazał się w monografii pt. *Hüter des Humanen. Festschrift für Prof. Dr. Bernd Balzer zum 65.*

¹¹ Artykuł ten – jak udało mi się stwierdzić – został zacytowany w monografii Mirosławy Zielińskiej: *Narrative Bewältigung von Schuld und Trauma in der deutschsprachigen Autobiographik vor 1989/1990*, Dresden – Wrocław 2011, s. 108.

AUTOREFERAT SEBASTIAN MROŻEK

Geburtstag (red. Edward Białek, Eugeniusz Tomiczek, Marek Hałub, Dresden/Wrocław), w roku 2009 był to artykuł pt. *Hans Werner Richter – das „Ich“ der „Gruppe 47“. Von der politischen Publizistik zur literarischen Werkstatt* wydany w czasopiśmie „Colloquia Germanica Stetinensia“, a w roku 2011 artykuł pt. *Zur Komplexität der sozialen, politischen und kulturellen Situation im Nachkriegsdeutschland der Jahre 1945-1949. Versuch einer kritischen Bestandsaufnahme*, który wydany został w „Studia Germanica Gedanensia”. Natomiast w roku 2012 opublikowałem tekst pt. *Peter Handke i Grupa 47. Historia literackiej wolty młodego debiutanta z Austrii*, który został wydrukowany w tomie monograficznym pt. *Prześnione krajobrazy historii. Rozprawy i szkice o twórczości Petera Handke* (red. Edward Białek, Krzysztof Huszcza, Wrocław). Wszystkie w/w teksty łączy ukazanie ponad dwudziestoletniej historii Grupy 47, tj. od jej powstania w roku 1947 uwzględniając warunkujące ją determinanty, aż do jej wewnętrznego kryzysu i ostatecznego rozpadu pod koniec lat 60. XX wieku, rozpatrując jednocześnie w zachodzących tutaj procesach centralną rolę Hansa Wernera Richtera. Istotnym było ponadto uwypuklenie zmiany, jaka nastąpiła w samym Hansie Wernerze Richterze, który po roku 1945 z pełną świadomością przyjął aktywną postawę w kształtowaniu mających na niego wpływ dyskursów władzy, początkowo politycznej w publicystyce a później kulturalnej w działalności na rzecz Grupy 47. W swoim retrospektywnie nacechowanym piśarstwie Hans Werner Richter postrzega siebie tym samym w kategorii niejako przedmiotu procesów historycznych, by stać się ostatecznie ich podmiotem wraz z rosnącym znaczeniem animowanej przez niego Grupy 47. Niniejsze stwierdzenie stanowi podstawową konkluzję moich badań nad życiem i twórczością Hansa Wernera Richtera.

Praca magisterska i dysertacja doktorska odnoszą się jak najbardziej do moich dotychczas już zarysowanych pól badawczych, tj. powiązań między aspektami społeczno-politycznymi osadzonymi w dyskursach władzy a ich obecnością w tekstach literackich, bądź też do autobiografizmu pisarskiego, często reflektującego owe dyskursy. Również moje kolejne publikacje niezwiązane bezpośrednio z postacią Hansa Wernera Richtera oraz Grupy 47 oscylują wokół wspomnianych tutaj aspektów. Są to teksty, w których zajmowałem się literackim obrazowaniem obsesyjności władzy, jej skłonności totalitarnych a tym samym zradzających patologię ideologicznego wykluczenia indywidualnej jak i kolektywnej wolności, co przykładowo zaprezentowałem w tekście pt. *Religionsfanatismus und Machtbegehren in Friedrich Dürrenmatts Erstlingsdrama Es steht geschrieben. Eine interpretatorische Skizze*, który ukazał się w „Orbis Linguarum” w roku 2009, a dotyczył debiutanckiego tekstu dramatu Friedricha Dürrenmatta. Aczkolwiek, jak starałem się wyraźnie wykazać w swojej interpretacji, ideologicznie uwarunkowany dogmatyzm władzy wszelkiego rodzaju reżimów bądź dyktatur – tutaj religijnej –

AUTOREFERAT

SEBASTIAN MROŻEK

skutkuje w dalszej perspektywie swoją własną dekonstrukcją, która jest niczym innym jak autodestrukcją. Trudno nie dostrzec w tym kontekście paradygmatycznego charakteru samych, poniekąd dość oczywistych mechanizmów władzy, na których koncentruje się Friedrich Dürrenmatt. Kluczowym pojęciem w twórczości szwajcarskiego pisarza jest oczywiście kategoria modelu, w który wpisuje swoje światy przedstawione, które są zarazem światami wyobrażonymi. Tak też modelem władzy oraz jej korupcyjnym charakterem zajął się Friedrich Dürrenmatt w swoim najbardziej znanym dramacie – *Wizyta starszej pani*, którego ponownego odczytania podjąłem się w tekście pt. ***Friedrich Dürrenmatt (1921-1990): Wizyta starszej pani. Tragikomiczna parabola współczesności***, który został wydany w monografii pt. *Arcydziela literatury niemieckojęzycznej. Szkice – Komentarze – Interpretacje*, Tom I (red. Edward Białek, Grzegorz Kowal, Wrocław) w roku 2011. Interpretując niniejszą sztukę Friedricha Dürrenmatta starałem się ukazać jej dzisiejszą aktualność, przede wszystkim z racji parabolicznego charakteru samego tekstu dramatu, która umożliwia jego odczytanie w dyskursie dehumanizującej mocy kapitału. Jego siła sprawcza opiera się na nieomal demonicznej władzy pieniądza, który determinuje w konsekwencji złożonej obietnicy dobrobytu wszystkie zachowania społeczne. Tym zaś trudno jest nie zarzucić hipokryzji tzw. sprawiedliwości społecznej, której mechanizm – w dość groteskowy sposób – obnaża dramat Friedricha Dürrenmatta. I jak starałem się wykazać w w/w tekście, to zarówno animalizm ludzkich zachowań, jak i żądza władzy oraz utylitarna kalkulacja, są nie tylko literackim konstruktem szwajcarskiego autora, lecz zjawiskami realnie obecnymi we współczesności. Friedrich Dürrenmatt staje się tutaj ostatecznie diagnostą kondycji nowoczesnego człowieka. Innym też zagadnieniem, który wpisuje się w dyskurs władzy, jest demoniczna siła uwodzenia oparta na manipulacji bądź sugestywnej perswazji, która osadzona jest na sofistycznej ekwilibryście słów, które kreując iluzję, mają być jednakże postrzegane jako emanacja prawdy. W dość wyraźny sposób uchwycił ów mechanizm Tomasz Mann w swojej noweli „Mario i czarodziej”, którą omówiłem w artykule pt. ***Das Dionysische zwischen dem Dämonischen und Erotisch-Sexuellen in der Thomas Manns Novelle „Mario und der Zauberer“***. Został on opublikowany w roku 2009 w tomie pt. *Dionysos und das Dionysische. Mythos, Kunst, Philosophie, Wissenschaft. Dionysos and the Dionysian. Myth, Art, Philosophy, Science* (red. Tomasz Drewniak, Alina Dittmann, Görlitz – Nysa). W odniesieniu do nietzscheańskiej kategorii „dionizyjskości”, w tym pojęcia „der Rausch” – oznaczającego szal, amok, upojenie – starałem się wykazać, iż niniejsza kategoria doskonale wpisuje się w instrumentarium władzy, gdyż pozwala przejąć kontrolę nad zachowaniem człowieka w wyniku emocjonalnego uwiedzenia go siłą hipnotyzującego słowa. Wyzwolenie nastąpić może tylko przez autodestrukcję samego opresora. Tym samym nowela

AUTOREFERAT

SEBASTIAN MROŻEK

Tomasza Manna koresponduje ze wspomnianym powyżej dramatem Friedricha Dürrenmatta, gdyż w obu przypadkach zarysowany literacko dyskurs władzy totalnej traci swoją moc wyłącznie w procesie własnego rozpadu. Światem opresji, który istnieje w państwie dyktatury, zajmuje się współcześnie Herta Müller. Mój kolejny tekst, który wpisuje się w omawiane tutaj pole badawcze, to ***Herta Müller. Noblistka w męskim panteonie niemieckojęzycznej literatury***, a wydany został on w czasopiśmie „Strony. Opolskie Pismo Społeczno-Kulturalne” w roku 2010. Oscyluje on wokół twórczości pochodzącej z Rumunii niemieckiej pisarki, która wprowadzając kategorię tzw. autofikcjonalności przetwarza literacko doświadczenie dyktatury Nicolae Ceaușescu, w tym doświadczoną indywidualnie przemoc, a także wyobcowanie oraz ostatecznie wykorzenienie, które stało się jej udziałem na drodze emigracji z Rumunii do Niemiec Zachodnich. W niniejszym tekście starałem się wykazać z jednej strony niepowtarzalność specyfiki pisarstwa Herty Müller, a z drugiej zarysować wyraźny paralelizm stale obecnego w jej życiu doświadczenia obcości z podobnymi przeżyciami, jakie dzieli z dwoma pozostałymi niemieckojęzycznymi noblistkami – Nelly Sachs i Elfriede Jelinek. Wszystkim trzem wspólna jest traumatyzująca stygmatyzacja w wyniku strachu, tudzież lęku przed normą władzy oraz spychającą na margines egzystencji izolacją. Herta Müller to także wyborna eseistka, na wskroś polityczna w swoim postrzeganiu świata, która jest bezkompromisowo zaangażowana w demaskację wszelkich systemów przemocy, nawet najbardziej wysublimowanych. Aspektami polityczności oraz historyczności widzianymi z perspektywy literackiej narracji zająłem się w tekście pt. ***Mitteleuropa als narrative Utopie einer politischen Region und dessen Dekonstruktion in der Erzählung Christoph Ransmayrs „Przemyśl. Ein mitteleuropäisches Lehrstück“***, a opublikowanym w tomie *Erzählregionen. Regionales Erzählen und Erzählen über eine Region. Ein polnisch-deutsch-norwegisches Symposium* (red. Bernd Neumann, Andrzej Talarczyk, Aachen) w roku 2011. Interesowała mnie tutaj dyskursywność w/w opowiadania Christopha Ransmayra oraz jego antyutopijna argumentacja dekonstruująca mit Europy Środkowej, często rozumianej jako przestrzeń względnie harmonijnej koegzystencji wielu narodów pod berłem Habsburgów. Ransmayr dość wyraźnie stawia w swoim tekście tezę, iż to, co determinuje lokalne wspólnoty środkowoeuropejskie to jednak różnica, a nie jedność – a przede wszystkim dążenie do separatyzmu i nacjonalizmu, wzmacniające narodowe ambiwalencje. Jak starałem się wykazać w analizie niniejszego opowiadania, które choć dotyczy wydarzeń po pierwszej wojnie światowej, jest również parabolą współczesności, utworem z założenia samego pisarza niejako dydaktycznym (Lehrstück), który można też czytać jako literacką prowokację i krytykę nacjonalistycznego postrzegania świata. W mojej propozycji interpretacyjnej tekstu Christopha Ransmayra odniosłem się do takich kategorii opisu współczesnych relacji

AUTOREFERAT

SEBASTIAN MROŻEK

społecznych, a odnoszących się do świata przedstawionego w opowiadaniu austriackiego pisarza, jak transnarodowość oraz hybrydowość transkulturowa. Umożliwiają one wyjście poza ukazane w tekście Christopa Ransmayra antynomie uwzględniając heterogeniczny charakter społeczeństw czy obszarów wieloetnicznych, do jakich bezsprzecznie należy Europa Środkowa. Inny utwór Christopa Ransmayra, który poddałem interpretacji, to powieść *Ostatni świat*. Zająłem się nią w tekście pt. **Christoph Ransmayr (1954): Ostatni świat. Apokaliptyczny postmodernizm**, który ukazał się w roku 2011 w monografii pt. *Arcydzieła literatury niemieckojęzycznej. Szkice – Komentarze – Interpretacje, Tom II* (red. Edward Białek, Grzegorz Kowal, Wrocław). I podobnie jak we wcześniejszym opowiadaniu także i tutaj Christoph Ransmayr dokonuje dekonstrukcji społecznej rzeczywistości, sięgając przy tym jednakże nie do wydarzeń z pierwszej połowy XX wieku, a świata antycznego, by na zasadzie lekturowej transpozycji donieść go mimo wszystko do współczesności. Zarazem podejmuje on postmodernistyczną grę z literackim obrazowaniem rzeczywistości oraz jej społeczno-politycznymi dyskursami. W zaproponowanym przeze mnie odczytaniu powieści Christopa Ransmayra odniosłem się do kategorii dekonstrukcji, w tym firmowanej przez Jeana-Françoisa Lyotarda tezy o końcu tzw. ‘wielkich narracji’, których miejsce zajmują struktury polifoniczne, rozbijające monolityczną wizję świata opartego na idei permanentnego postępu. W odniesieniu do moich zainteresowań badawczych istotnym było tutaj ukazanie przemijalności wszelkich form bytu, i to zarówno osadzonych w naturze, jak i w kulturze, a tym samym także racjonalnego porządku władzy. *Ostatni świat* Christopa Ransmayra to powieść o metamorfozie, o egzystencjalnej fragmentaryczności, o kwestionowaniu ontologicznego świata porządku, opartego na binarnych opozycjach racjonalizmu i irracjonalizmu, na antynomii centrum i peryferii. Jako powieść postmodernistyczna tekst austriackiego autora wpisuje się w dyskurs dekonstruktywistyczny, który dokonuje rewizji tradycji i opartych na niej stosunków władzy, gdyż zarówno Owidiusz jak i Pitagoras – dwie główne postaci powieści – są banitami, którzy z racji politycznej niesubordynacji wiodą swój żywot na kresach Imperium Rzymskiego, gdzie poszukują zarazem prawdy o ludzkim losie. Wspomnianym tutaj modelem lektury dekonstruktywistycznej posłużyłem się również w analizie dwóch wczesnych utworów komediowych autora czasowo odleglejszego od Christopa Ransmayra, tj. Carla Sternheima. Moją propozycję lekturową zgodną ze wspomnianym tutaj modelem zaprezentowałem w artykule pt. **Zur Subversion des Bürgerlichen. Versuch einer dekonstruktivistischen Lektüre der patriarchalen Machtdiskurse in Carl Sternheims frühen Komödien Die Hose und Der Snob**, który opublikowany został w roku 2012 w czasopiśmie „Orbis Linguarum”. Carl Sternheim w sposób nieomal paradygmatyczny ukazuje w obu swych dramatach – należą one do cyklu *Aus dem bürgerlichen Heldenleben* –

AUTOREFERAT

SEBASTIAN MROŻEK

krytyczny obraz społeczeństwa mieszczańskiego ery wilhelmińskiej, w tym przede wszystkim jego patriarchalny porządek władzy. Jej fundamentem jest jednoznaczna przemoc ze strony domowego tyrana – męża i ojca, którego hegemonialna pozycja w sferze i prywatnej, i publicznej oznacza pełną kontrolę nad realizacją apriorycznie zdefiniowanych ról społecznych przez wszystkich uczestników patriarchalnego systemu władzy. Wyznacznikami sukcesu w tym systemie są awans społeczny oraz mocna pozycja materialna. Carl Sternheim – jak starałem się argumentacyjnie wykazać – podejmuje w w/w utworach krytyki tak pojętego dyskursu władzy, sięgając po groteskę i typową dla niej hiperbolizację ośmiesza świat niemieckiej burżuazji. Wykazuje fasadowość jej norm moralnych, by obnażyć ostatecznie faktyczne intencje, które ukryte są pod warstwą gry pozorów. Realnym sprawcą wszelakich działań jest siła kapitału i towarzyszący mu interes klasowy. Rzeczą istotną w mojej analizie było również ukazanie korelacji między patriarchalnym dyskursem władzy a ambicjami kolonialnymi państwa pruskiego. Ekspansjonizm Rzeszy i wilhelmiński kolonializm – jak zarysowuje to Carl Sternheim, aczkolwiek na marginesie swojej krytyki patriarchalnych stosunków władzy, na których oparte jest (nie tylko) niemieckie mieszczaństwo – są zjawiskami wzajemnie ze sobą korespondującymi. Ponadto odczytanie tekstu literackiego w oparciu o paradygmat dekonstruktywistyczny implikuje możliwość zastosowania instrumentarium interpretacyjnego z zakresu studiów postkolonialnych, co w sposób wręcz modelowy wykazałem w mojej interpretacji wczesnych komedii Carla Sternheima. Mój dotychczas ostatni tekst w omawianym tutaj polu badawczym pt. ***Jurek Beckers (auto)biografisches Schreiben zwischen Erinnerung und Verdrängung: Jakob der Lügner und Der Boxer***, który ukazał się w roku 2012 jako artykuł w czasopiśmie „Colloquia Germanica Stetinsia”, wpisuje się w zarysowaną powyżej problematykę nawiązując do aspektów pisarstwa autobiograficznego, które obecne było obok dominującego w moich analizach dyskursu władzy także w tekstach poświęconych twórczości Horsta Bienka i Hansa Wernera Richtera. W odniesieniu do Jurka Beckera interesowała mnie podjęta przez niego gra – i to dość konsekwentna, jak starałem się wykazać – z jednej strony z kategorią autobiograficzności, co wyraźnie widoczne jest w powieściach *Jakob der Lügner* (1969) oraz *Der Boxer* (1976), oraz z drugiej strony z korelującą z nią kategorią jednostkowej tożsamości. Ambiwalencja, z jaką Jurek Becker postrzega sam siebie, zmagając się z doświadczeniem Holokaustu oraz własną żydowskością, którą raz w sobie afirmuje, a raz wypiera, jawi się jako ucieczka przez jednoznacznym do/określeniem swojej tożsamości, a tym samym jednoznacznego charakteru własnego pisarstwa postrzeganego w optyce auto/biograficznej. Niniejsza gra pisarza, którą podjął z samym sobą, stanowi niejako zmaganie się ze stygmatyzującymi go dyskursami historii, którym Jurek Becker w żadnej mierze nie chciał

AUTOREFERAT SEBASTIAN MROŻEK

pozwolić się zawłaszczyć. W kontekście teorii pisarstwa autobiograficznego – w mojej analizie odniosłem się do koncepcji paktu autobiograficznego Philippe’a Leujene’a – potwierdzenie znalazła konstatacja francuskiego badacza, w której świetle pisarstwo autobiograficzne jest niczym innym jak właśnie grą, która jest literackim przedłużeniem procesu konstruowania realnego Ja, które jednocześnie może być także jego dekonstruowaniem. W nurt moich wyżej zaprezentowanych aspektów badawczych wpisują się także omówienia następujących pozycji wydawniczych: **Tomasz Małyшек, Jacek Rzeszotnik (Hrsg.): *Ikonen und Impressionen*. Wrocław / Dresden: Oficyna Wydawnicza ATUT – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe / Neisse Verlag 2007, s. 252**, tekst opublikowany został w czasopiśmie „Orbis Linguarum” w roku 2009, jak również **Tomasz Drewniak, Alina Dittmann (red.): *Dionizos i dionizyjskość. Mit – sztuka – filozofia – nauka*. Oficyna Wydawnicza Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nysie – Viadukt Verlag, Nysa – Görlitz 2009, s. 294**, recenzja ukazała się także w „Orbis Linguarum” w roku 2010 oraz **Sigrid Grün: *Fremdheit in einzelnen Dingen. Fremdheit und Alterität bei Herta Müller*, Stuttgart: ibidem-Verlag 2010, S. 128**, omówienie książki wydana została zarówno w „Orbis Linguarum” w roku 2011, a następnie w „Silesia Nova” w roku 2012.

Obok tematów historycznoliterackich do moich zainteresowań badawczych należy także szeroko pojęta dydaktyka literatury, rozumiana tutaj jako refleksja nad pracą z tekstem literackim oraz możliwościami jego analizy i interpretacji, a przede wszystkim motywacji do jego lektury, niestety dziś nie tak oczywistej również wśród studentów filologii germańskiej. Niniejsze pole badawcze wiąże się jak najbardziej z podjęciem przeze mnie pracy naukowo-dydaktycznej w roku 2005 w Akademii Pedagogicznej – obecnie Uniwersytecie Pedagogicznym – w Krakowie, która zainspirowała mnie do poszukiwania korelacji między teoretycznymi aspektami literaturoznawstwa a ich praktycznym zastosowaniem. Owe współzależności, aczkolwiek jeszcze nie w bezpośrednim odniesieniu do dydaktyki literatury, starałem się zaprezentować w tekście pt. ***Technologia informacyjna a studia neofilologiczne. Studenckie prace projektowe z wykorzystaniem Internetu***, który ukazał się w roku 2006 w czasopiśmie „Języki Obce w Szkole”. Ważne było tutaj ukazanie konieczności kształtowania postawy twórczej studentów kierunków neofilologicznych – konkretnie studentów germanistyki – potrafiących w oparciu o instrumenty dydaktyczne, z jakimi zapoznają się w ramach zajęć z technologii informatycznej, konstruować własne materiały do ich przyszłej pracy szkolnej jako nauczyciele języków obcych, a w szczególności języka niemieckiego. Nie bez znaczenia było w tym kontekście zwrócenie uwagi na technikę pracy projektowej i to zarówno własnej, jak i późniejszych uczniów. Moje eksplikacje oparłem na materiale najbardziej optymalnie wpisującym się w poruszany tutaj aspekt, a mianowicie wiedzę o krajach niemieckiego obszaru

językowego, która to wydaje się być nieomal niewyczerpanym rezerwuarem tematów lekcyjnych. Do wzajemnych powiązań między teorią i praktyką odniosłem się w moim kolejnym tekście pt. ***Roman Ingardens Konzept des literarischen Kunstwerks und dessen literaturdidaktische Implikationen***, który został wydany w roku 2007 w tomie pt. *Sprache und Literatur im Dialog* (red. Anna Radzik, Adalbert Wichert, Kraków). Za główny cel wspomnianego tu tekstu postawiłem sobie syntetyczne omówienie koncepcji dzieła literackiego, jaka została wypracowana przez polskiego fenomenologa – Romana Ingardena, w tym przede wszystkim konstytutywnych dla niej takich kategorii jak wielowarstwowość, polifonia i niedookreśloność. Są one na tyle istotne, iż postulują otwartość interpretacyjną utworów literackich oraz determinują aktywną wobec nich postawę czytelnika. Z dokonanego przez Romana Ingardena rozpoznania wynika fakt, iż dzieło literackie posiada w swojej strukturze miejsca niedookreślenia, które stanowią o jego interpretacyjnej otwartości, a późniejsi wobec polskiego fenomenologa Wolfgang Iser oraz Hans Robert Jauß nazwali je miejscami pustymi. W procesie każdorazowej lektury miały być one dookreślane przez czytelnika. Z niniejszego faktu starałem się wywieść adekwatne implikacje dydaktyczne dla tegoż procesu. Korespondują one ze współczesnymi tendencjami pedagogicznymi koncentrującymi się na osobie uczącej się, która to stanowi centrum wszelkich działań edukacyjnych. Koncepcja Romana Ingardena przesuwając punkt ciężkości z tekstu literackiego na jego odbiorcę oraz poszerza horyzont interpretacji tegoż tekstu, a tym samym w kontekście wspomnianych implikacji może działać motywująco na czytelnika – ucznia bądź studenta –, który wkracza w niełatwy świat obcojęzycznej literatury. Wspieranie motywacji czytelniczej oraz poszukiwanie możliwości jej rozwijania to mój podstawowy impuls do badań w opisywanym tutaj obszarze dydaktyki literatury. Przy czym istotnym jest nie tylko formułowanie propozycji bądź postulatów dydaktycznych, lecz także diagnozowanie stanu istniejącego. Temu poświęciłem mój kolejny tekst pt. ***Deutschlehrausbildung und Literaturunterricht an der Pädagogischen Hochschule Kraków, Polen. Aspekte der Studienprofilierung***, który ukazał się w roku 2008 w tomie pokonferencyjnym pt. *Überlegungen zum Literaturunterricht im Bachelor-Studium des Bologna-Prozesses im Rahmen der 1. Internationalen Konferenz zum deutschsprachigen Literaturunterricht an Hochschulen in Mittel- und Osteuropa. Germanistik als europäische Kulturwissenschaft. Beiträge des Lehrstuhls für deutsche Sprache und Literatur Babeş-Bolyai-Universität Cluj-Napoca – Klausenburg – Kolozsvár* (red. Lucia Gorgoi, Ute Michailowitsch, Gabriella-Nóra Tar, Cluj-Napoca). Głównym zamierzeniem niniejszego tekstu była prezentacja profilu studiów neofilologicznych w ówczesnej Akademii Pedagogicznej w Krakowie oraz określenie funkcji zajęć realizowanych w ramach kursów z historii literatury niemieckiej.

AUTOREFERAT

SEBASTIAN MROŻEK

Podstawową konkluzją, która nasunęła się po przeanalizowaniu specyfiki profilu studiów za lata 2006-2008, to stwierdzenie faktu wyraźnej dominacji przedmiotów językoznawczych nad literaturoznawczymi oraz zmienna tendencja do wybierania przez studentów mimo wszystko o wiele częściej seminariów dyplomowych jednakże z zakresu literaturoznawstwa niż tak silnie nad/reprezentowanego językoznawstwa. Wynikać to może z jednej strony z przesycenia tematyką językoznawczą bądź z drugiej strony z subiektywnego przekonania, iż komentowanie tekstu literackiego jest mimo wszystko prostsze, aniżeli zajmowanie się dość abstrakcyjnymi aspektami oscylującymi wokół teorii języka. W niniejszym tekście zarysowałem także koncepcję seminariów dyplomowych z dydaktyki literatury, których celem była integracja kwestii analizy i interpretacji utworu literackiego z zagadnieniami glottodydaktycznymi. Ważne było to również i z tego powodu, iż moje spostrzeżenia oparłem o prowadzone już przeze mnie seminaria dyplomowe właśnie w ramach dydaktyki literatury. Efektem owych rozważań, wygłoszonych na konferencji zorganizowanej przez Uniwersytet im. Babes-Bolyai w Kluż-Napoka (Rumunia), było powstanie monografii dydaktycznej pt. ***Helvetia literarisch. Eine Anthologie der Texte Schweizer Autoren mit Aufgaben. Mit einer Einführung von Prof. Dr. Joanna Jabłkowska*** (Dresden – Wrocław), którą zredagowałem wspólnie z dr Aliną Kowalczyk (PWSZ Nysa). Mój wkład w niniejszą publikację stanowi jej 50% i obejmuje opracowanie koncepcji (schematu) przykładowego modułu lekturowego – część interpretacyjna, będącego podstawą pracy innych uczestników projektu wydawniczego. Byłem tutaj też odpowiedzialny za końcowe sformatowanie książki dla wydawnictwa. Pozycja ta ukazała się w roku 2008 i była wynikiem projektu wydawniczego z zakresu dydaktyki literatury zrealizowanego dzięki finansowemu wsparciu uzyskanemu ze strony szwajcarskiej fundacji Art4Peace/ Durch Kunst zum Frieden (www.art4peace.ch), w którym uczestniczyli badacze zarówno z ośrodków akademickich w Polsce (Kraków, Łódź, Nysa, Opole, Sosnowiec, Wrocław) oraz w Austrii (Innsbruck) i Rumunii (Kluż-Napoka). Głównym założeniem w/w monografii była adaptacja dydaktyczna wybranych tekstów literackich oraz esejów filozoficznych szwajcarskich bądź też ze Szwajcarią związanych autorów. Teksty te opracowane zostały w formie opcjonalnych modułów lekturowych i miały stanowić propozycję w miarę możliwości samodzielnej jak i twórczej pracy z oryginalnymi tekstami względnie ich fragmentami na poziomach nauczania języka niemieckiego od średnio zaawansowanego do zaawansowanego i to zarówno w obszarze szkolnictwa ponadgimnazjalnego oraz akademickiego. Zasadniczym modelem lekturowym w/w publikacji była otwartość interpretacyjna zawartych w niej tekstów. W tomie tym ukazał się także mój moduł pt. ***Gottfried Keller (1819-1890): Dorotheas Blumenkörbchen***, w którym zaproponowałem pracę z tekstem

AUTOREFERAT

SEBASTIAN MROŻEK

klasyka literatury szwajcarskiej okresu mieszczańskiego realizmu, tj. Gottfriedem Kellerem. Skoncentrowałem się tutaj przede wszystkim na aspektach analizy i interpretacji opowiadania szwajcarskiego autora, przede wszystkim w kontekście wzmiankowanej już wcześniej wielowymiarowości lektury tekstu Gottfrieda Kellera. W roku 2008 ukazał się też mój tekst pt. *Literatura w przestrzeni 600 słów?*, wydany w czasopiśmie „Języki Obce w Szkole” jak i w tomie monograficznym dotyczącym zagadnień glottodydaktycznych pt. *W stronę nowoczesnego nauczania języków obcych* (red. Maria Jodłowiec; Anna Niżegorodcew, Kraków), a dotyczył on możliwości aplikacji tekstów literackich – w szczególności w ich uproszczonej formie znanych jako tzw. *easy reades* – nawet na początkowym poziomie nauczania języka obcego. I to w tym celu, by możliwie wcześnie kształtować u osoby uczącej się postawę aktywnego czytelnika oraz odbiorcy fenomenów obcojęzycznej kultury. Jak starałem się wykazać, odpowiednia preparacja dydaktyczna tychże tekstów pozwala z jednej strony na rozwijanie struktur leksykalno-gramatycznych, z drugiej strony – jak argumentowałem w niniejszym tekście – na formowanie nawet w toku lektury uproszczonych utworów literackich umiejętności analizy i interpretacji tekstów o charakterze mimo wszystko estetycznym oraz stwarza możliwość uwzględnienia dość ważnej tutaj – jak wspomniałem – refleksji interkulturowej. Ponadto postulowałem zwrócenie uwagi na rolę dydaktyki literatury w toku studiów germanistycznych, przede wszystkim w odniesieniu do specjalizacji nauczycielskiej, w której toku ważne jest nabycie kompetencji pracy z tekstem literackim w procesie nauczania języka obcego, tak by nie dominował w nim dość monotonicznie tylko sam podręcznik. I to niezależnie od tego jak byłby on też dobry. Kolejna publikacja w ramach moich zainteresowań w obszarze dydaktyki literatury to wspomniany i omówiony już wcześniej tekst pt. *Literaturdidaktisches Potential der Naturlyrik Joseph von Eichendorffs oder warum man auf Gedichte im DaF-Unterricht nicht verzichten sollte*, który ukazał się w roku 2009 w monografii *Förderung der Lesekompetenz im schulischen und universitären Bereich. Beiträge zur Literatur- und Fremdsprachendidaktik* (red. Edward Białek, Krzysztof Huszcza, Dresden – Wrocław). Starałem się w nim ukazać – i to konsekwentnie z reprezentowanym przeze mnie paradygmatem lekturowym tekstu literackiego – otwartość interpretacyjną liryki Josepha von Eichendorffa. Postulowałem tutaj również wyjście poza jej częste odczytywanie w kontekście biograficznie uwarunkowanej topografii śląskiej ojczyzny niemieckiego romantyka. W roku 2011 ukazał się także mój kolejny tekst z w/w obszaru badawczego pt. *Dydaktyka tekstu literackiego. Współczesna perspektywa niemiecka* w czasopiśmie Uniwersytetu Pedagogicznego „Konspekt”, którego numer poświęcony był dydaktyce. W skompromowany sposób ukazałem tutaj tendencje rozwojowe niemieckiej dydaktyki tekstu, w tym dominujący model tzw. *handlungs- und*

produktionsorientierter Literaturunterricht (HPLU), którego podstawową cechą jest stymulowanie aktywności czytelniczej odbiorcy tekstu literackiego, a nadto wzmacnianie pozytywnej postawy wobec utworu literackiego dzięki zaakcentowaniu jego polifonicznego charakteru, który tym samym dopuszcza wielość jego odczytań. Tym samym istotnym było dla mnie podkreślenie w odniesieniu do niniejszego paradygmatu pracy z tekstem literackim dialogicznego charakteru samej literatury, co ostatecznie oznacza odejście od homogenicznych interpretacji zawężających od/czytanie tekstu literackiego bądź to ograniczających się jedynie do utartego repertuaru jego tradycyjnych – zdeterminowanych interpretacyjnym kanonem – znaczeń. W moim kolejnym teście pt. ***Literarische Texte in Bewegung setzen. Zum Zusammenspiel von handlungs- und produktionsorientierter Literaturdidaktik und poststrukturalistischer Literaturtheorie im Fokus des Dekonstruktivismus***, który jest rozdziałem w wydanej w roku 2011 monografii pt. *Texte in Bewegung setzen. Aufsätze zur Literatur- und Fremdsprachendidaktik* (red. Edward Białek, Krzysztof Huszcza, Cezary Lipiński, Dresden – Wrocław) starałem się wykazać, podejmując zarazem polemikę z zarzutami kierowanymi wobec wspomnianej tutaj metody HPLU, a podnoszącymi kwestię braku jej formalnych podstaw teoretycznych, iż można je mimo wszystko odnaleźć w koncepcjach poststrukturalistycznych, a w szczególności w modelu analizy utworu literackiego opartego na założeniach dekonstrukcji. Otwartość interpretacyjna tekstu rozumiana jako możliwość jego wielokrotnego odczytywania i jednocześnie niedoczytywania, która wynika między innymi ze wspomnianej wcześniej koncepcji dzieła literackiego zaproponowanej przez Romana Ingardena, w której zwracał on uwagę na istnienie w tekście literackim miejsc niedookreślenia, stanowi istotny potencjał interpretacyjny, a tym samym również dydaktyczny. I to na tyle ważny, iż jego głównym wyznacznikiem jest procesualność, tj. podkreślenie permanentnego stawania się utworu literackiego w toku jego każdorazowych konkretyzacji, w tym jego semantycznego konstruowania i dekonstruowania, które nacechowane są dość wyraźną subiektywnością. Uwzględniając przemyślenia Jean-François Lyotarda oraz Jacquesa Derridy argumentowałem w niniejszym teście, iż współczesna różnorodność świata zbudowanego z heterogenicznych fenomenów – na tej samej zasadzie istnieją również utwory literackie – powinna mieć swoje odzwierciedlenie w dydaktyce, a w szczególności w pracy z tekstem literackim. Wielość jego interpretacji – także w kontekście nauczania literatury – oznaczać ma nie tylko ich wzajemne sobie przeciwstawianie, a przede wszystkim uzupełnianie, ich rolą jest tutaj włączanie, a nie wykluczanie różnych od/czytań tekstu literackiego. Współczesna dydaktyka musi, by móc sprostać dynamicznie zmieniającemu się światu, uwzględniać obecny w nim pluralizm i heterogeniczność. Tym samym spojrzenie na dydaktykę literatury z perspektywy dekonstrukcji, jak

ją zaproponował Jacques Derrida, pozwala na partycypującą lekturę każdego z czytelników utworu literackiego, który może aktywnie uczestniczyć w nadawaniu mu znaczeń, i co ważne, bez jego autorytatywnego wartościowania. Pojęta tak lektura szanuje każdą indywidualną interpretację, a samo czytanie definiuje w kategoriach gry z tekstem. W moim dotychczas ostatnim tekście w ramach przedstawionego tutaj obszaru badawczego pt. ***Zur Migrantenliteratur und Alteritätserfahrung im Studium der Auslandsgermanistik. Ein Plädoyer für interkulturelle Literaturwissenschaft und Literaturdidaktik am Beispiel der Erzählung von Melek Baklan Ich wurde zur Frau erzogen!***, który opublikowany został w roku 2013 jako rozdział w monografii *Didaktische Potentiale erproben. Aufsätze zur Literatur- und Fremdsprachendidaktik sowie Interviews mit Janosch, Karl-Markus Gauß und Therese Chromik* (red. Katarzyna Nowakowska, Ewa Jarosz-Sienkiewicz, Joanna Zator-Peljan, Dresden – Wrocław), nadal podążałem obranym tropem otwartości interpretacyjnej utworów literackich. Aczkolwiek odniosłem się tym razem do zjawisk kulturowych, stanowiących przestrzeń referencji dla utworów literackich. W moim polu zainteresowania znalazły się teksty przybyłych do Republiki Federalnej migrantów, którzy pisząc w języku niemieckim dokonują konfrontacji ich własnej kultury, będącej kulturą kraju ich pochodzenia z kulturą, do której zgłaszają niejako swoim niemieckojęzycznym pisarstwem akces. Wynikiem tejże konfrontacji – jak wykazałem na podstawie dość modelowego tekstu tureckiej pisarki, Melek Baklan, pt. *Ich wurde zur Frau erzogen* – jest nie tylko dostrzeżenie różnic kulturowych, lecz także autorefleksja, pozwalająca spojrzeć niejako z zewnątrz na własną kulturę. A dzięki doświadczeniu obcości możliwe jest, na co zwróciłem uwagę nawiązując do koncepcji Julii Kristev, lepsze poznanie samego siebie. Chodzi tutaj przede wszystkim o treści wyparte bądź też wypierane we własnej kulturze. Niniejsze aspekty są na tyle istotne, iż towarzyszą one również procesowi nabywania kompetencji lingwistycznej, w szczególności na bardziej zaawansowanych poziomach. Wraz z nią powinna być także rozwijana kompetencja kulturowa. To właśnie autorzy należący do grupy migrantów i piszący w języku obcym – tutaj niemieckim – dość często mają podobne doświadczenia do osób uczących się albo studiujących obce języki wraz z ich kontekstem kulturowym. Stąd też istotny jest postulat kształtowania – również w toku studiów neofilologicznych, w tym germanistycznych – umiejętności komunikacji międzykulturowej oraz uwzględnienia jej między innymi w pracy z obcojęzycznym tekstem literackim, w czym pomocne mogą być kształtujące się obecnie w swoim instrumentarium badawczym zarówno dydaktyka literatury oraz literaturoznawstwo sprofilowane interkulturowo. Z wymienionymi tutaj publikacjami korespondują również następujące omówienia książek, do których to odnosiłem się także w zaprezentowanych powyżej tekstach. Są to takie pozycje jak ***Alina Kowalczyk: Literarische Texte***

im Sprachlernprozess. Konzepte und Beispiele für interkulturelle Didaktik der Mittel- und Oberstufe DaF. Oficyna Wydawnicza Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nysie, Nysa 2007, S. 264, Band I und II, recenzja ukazała się w „Orbis Linguarum” w roku 2009., *Andrzej Kątny, Katarzyna Lukas (Hrsg.): Germanistik in Polen. Geschichte – Perspektiven – interdisziplinärer Dialog, (Danziger Beiträge zur Germanistik, Bd. 39), Peter Lang – Internationaler Verlag der Wissenschaften, Frankfurt/Main – Berlin – Bruxelles – New York – Oxford – Warszawa – Wien 2011, 252 S.*, recenzja została wydana w roczniku germanistycznym „Studia Niemcoznawcze/ Studien zur Deutschkunde” w roku 2012. Ponadto *Poszukując glottodydaktyki dyskursywnej, czyli kilka uwag po lekturze książki Glottodydaktyczne aspekty akwizycji języka drugiego a konstruktywistyczna teoria uczenia się*, recenzja została opublikowana w periodyku „Języki Obce w Szkole” w roku 2009, a także *Marek Ostrowski, Georg Grzyb: Literatur lesen und analysieren. Analiza tekstów literackich dla studentów filologii germańskiej. Łódź: Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna 2006, 270 S.*, recenzja ukazała się w „Orbis Linguarum” w roku 2007. Dwa omówienia książek, tj. *Jens Adam, Hans-Joachim Hahn, Lucjan Puchalski, Irena Światłowska (Hrsg.): Transitraum Deutsch. Literatur und Kultur im transnationalen Zeitalter, Wrocław – Dresden: Oficyna Wydawnicza ATUT – Neisse Verlag 2007, s. 308*, które opublikowane zostało w roku 2010 w „Orbis Linguarum” jak i w „Studia Germanica Universitatis Vesprimiensis”, oraz *Interkulturelle Kommunikation – philosophisch betrachtet. Eine (Her-)Ausführung aus der Interkulturellen Kommunikation. Dresden – Wrocław: Neisse Verlag/ Oficyna Wydawnicza ATUT – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe. 190 S.*, a które ukazało się w czasopiśmie „Studia Germanica Gedanensia” w roku 2011, korelują bezpośrednio z moim ostatnim tekstem w ramach prezentowanego tutaj pola badawczego poświęconego kwestiom dydaktyki literatury.

Do mojego dorobku publikacyjnego należą ponadto biogramy autorskie, opracowane do *Słownika współczesnych pisarzy niemieckojęzycznych. Pokolenia powojenne* wydanego w roku 2007 pod redakcją Jürgena Joachimstahlera oraz Marka Zybury, a charakteryzujące w dość sposób kompaktowy życie i twórczość takich pisarzy jak *Terézia Mora; Lutz Rathenow; Rainer Schedlinski; Werner Söllner; Ginka Steinwachs*. Niniejsze teksty encyklopedyczne mają charakter popularyzujący wiedzę o współczesnych tendencjach rozwojowych literatury niemieckojęzycznej w Europie. Do tego obszaru tekstów należy również dokonane przeze mnie tłumaczenie eseju literaturoznawczego poświęconego twórczości prozatorskiej Franza Kafki – *Franz Kafka: Aporien der Assimilation. Eine Rekonstruktion seines Prosawerks*, którego autorem jest prof. dr hab. Bernd Neumann z Uniwersytetu w Trondheim (Norwegia). Polski tytuł książki to *Franz Kafka:*

AUTOREFERAT SEBASTIAN MROŻEK

Aporie asymilacji. Rekonstrukcja tryptyku powieściowego – pozycja ukazała się w roku 2012 nakładem wrocławskiej Oficyny Wydawniczej ATUT. Był to mój indywidualny projekt zrealizowany w ramach współpracy z w/w uniwersytetem, który z własnych środków sfinansował niniejsze przedsięwzięcie wydawnicze.

Obecnie jestem zaangażowany w nowy międzynarodowy projekt wydawniczy pt. *Leksykon: Interakcje. Bariery i perspektywy komunikacji polsko-niemieckiej*, w którego ramach przygotowałem tekst **Mit Austrii w popkulturze**. Koordynatorem niniejszego projektu jest prof. dr hab. Izabela Surynt (Uniwersytet Wrocławski), a uczestniczą w nim naukowcy z Polski – reprezentujący m.in. Centrum Studiów Niemieckich i Europejskich im. W. Brandta Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Instytut Zachodni w Poznaniu, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Warszawski, Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie, z Niemiec – reprezentujący tutaj m.in. Centrum Badań Historycznych PAN w Berlinie, Uniwersytet Humboldtów w Berlinie, Uniwersytet im. Alberta Ludwiga we Fryburgu, Uniwersytet im. Marcina Lutra w Halle, Uniwersytet w Konstancji, Uniwersytet im. Jana Gutenberga w Moguncji, Uniwersytet w Münster, Uniwersytet w Oldenburgu, Uniwersytet w Poczdamie, Uniwersytet w Siegen, oraz z Austrii – Uniwersytet Wiedeński i USA – Uniwersytet w Waszyngtonie. Ponadto w druku oczekują na wydanie teksty z moich dotychczasowych pól badawczych, które są poświęcone m.in. eseistyce Herty Müller – **Król kłania się i zabija oraz Głód i jedwab**. Eseistyka Herty Müller jako wiwisekcja autorytarnej prze/mocy, biografii Hansa Wernera Richtera – **Hans Werner Richter (1908-1993) als Zeitzeuge seiner Epoche. Einige biografische Anmerkungen anlässlich seines 20. Todesjahres** oraz śląskiej przestrzeni pamięci Horsta Bienka – **Oberschlesien als literarisch (re-)konstruierter, deutsch-polnischer Gedächtnisraum in Horst Bieneks Gleiwitzer Tetralogie**. Mają one ukazać się w kolejnych numerach „Orbis Linguarum”. Obecnie pracuję także nad tłumaczeniem biografii Franza Kafki (ponad 600 stron tekstu), której autorem jest prof. dr hab. Bernd Neumann. Jej polski tytuł roboczy to **Franz Kafka. Społeczny bojownik**, a tytuł niemieckiego oryginału: **Franz Kafka. Gesellschaftskrieger. Eine Biographie**. Wraz z nadchodzącym rokiem akademickim 2013/2014 zamierzam rozpocząć pracę nad monografią poświęconą twórczości Herty Müller w kontekście jej zmagania z państwem totalitarnym Nicolae Ceaușescu. Istotnym będzie tutaj ukazanie literackiej transpozycji realnie doświadczonej przez noblistkę przemocy i obcości w odniesieniu do modelu badawczego studiów postkolonialnych.

Podsumowując mój obecny dorobek naukowy, który obejmuje lata 1999-2013, chcę zwrócić uwagę z jednej strony na jego zróżnicowane, z drugiej na korespondujące ze sobą spektrum

badawcze oraz podkreślić stale rozbudowywaną w nim refleksję metodologiczną.

4. Działalność dydaktyczna:

W moich dotychczasowych doświadczeniach dydaktycznych prowadziłem różne zajęcia, zarówno na studiach stacjonarnych jak i niestacjonarnych. Były to ćwiczenia i wykłady, konwersatoria oraz seminaria – licencjackie (studia stacjonarne i niestacjonarne) i magisterskie (studia stacjonarne). Paleta realizowanych przeze mnie zajęć obejmowała ćwiczenia z Praktycznej nauki języka niemieckiego (PNJN), w tym takie kursy jak Pisanie, Rozumienie tekstu ze słuchu, Konwersacje, ponadto prowadziłem wykłady i konwersatoria z Historii literatury niemieckiej XIX i XX wieku. Obejmowały one okres od Biedermeieru do roku 1945 – studia licencjackie, stacjonarne i niestacjonarne, oraz od roku 1945 do roku 2000 – studia magisterskie stacjonarne. Na studiach licencjackich byłem również odpowiedzialny za takie konwersatoria jak Analiza tekstu, Literatura i media, a także Technologia Informacyjna w nauczaniu języków obcych, natomiast na studiach magisterskich prowadziłem następujące kursy: Liryka XIX i XX wieku, Literatura powszechna oraz Wykład monograficzny – Literaturoznawstwo międzykulturowe – Literatura migrantów. Na studiach licencjackich niestacjonarnych realizowałem kurs z Języka niemieckiego w biznesie.

W ramach seminarium licencjackiego, które prowadziłem trzykrotnie (raz na studiach niestacjonarnych i dwa razy na studiach stacjonarnych) w latach 2007-2011, wypromowałem 43 licencjatów. Pod względem tematycznym ich prace korespondowały z moimi zainteresowaniami badawczymi, w tym dość często pojawiały się prace w ramach dydaktyki literatury, a ostatnie seminarium licencjackie – w roku akademickim 2010/2011 – poświęcone było twórczości Franza Kafki, tj. równoległe do mojej pracy nad tłumaczeniem wspomnianej już wyżej książki Berndta Neumanna poświęconej pisarzowi z Pragi. W okresie od 2005 do 2012 zrecenzowałem łącznie 91 prac licencjackich. W latach 2011-2013 prowadziłem również seminarium magisterskie i dotychczas wypromowałem 9 magistrów oraz zrecenzowałem 4 prace magisterskie.

Ponadto rokrocznie hospituję w roli opiekuna dydaktycznego zajęcia szkolne studentów germanistyki w ramach realizowanych przez nich specjalistycznych praktyk zawodowych, tj. dydaktyka języka niemieckiego w szkole.

5. Działalność organizacyjna i popularyzatorska:

- W roku 2000 byłem sekretarzem międzynarodowej konferencji: *Literarische Macht- und Geistdiskurse im europäischen kurzen Jahrhundert 1914-1989/91*, która zorganizowana

AUTOREFERAT

SEBASTIAN MROŻEK

została przez Instytut Filologii Germańskiej Uniwersytetu Opolskiego oraz Instytut Filologii Germańskiej Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin – Pobierowo, 25.-28.11.2000.

- W latach 2005-2008 pełniłem funkcję opiekuna Germanistycznego Koła Naukowego afiliowanego przy Instytucie Neofilologii ówczesnej Akademii Pedagogicznej im. KEN, będąc jednocześnie odpowiedzialnym za jego sekcję literaturoznawczą. Ponadto w ramach działalności Koła zorganizowałem i koordynowałem następujące wyjazdy studyjne dla zrzeszonych w nim studentów:
 - III Letnia Akademia dla Germanistów w Buch an der Elbe (Niemcy), w której pełniłem również funkcję wykładowcy prowadząc zajęcia w ramach przedmiotu: *Landschaft und Kultur*, 28.07.-12.08.2005;
 - Polsko-niemieckie warsztaty studenckie w Krzyżowej i Krakowie pt. *Literatur, Kunst und Ideologie des Totalitarismus und Nationalismus*, których organizatorami były Akademia Pedagogiczna im KEN oraz Pädagogische Hochschule Freiburg – w ich ramach byłem odpowiedzialny za warsztaty z zakresu literatury, 07.-13.11.2005;
 - III Polsko-Niemieckie Forum Studenckie pt. *Przeciw barierom w myśleniu. Łużyce w Słubicach*, których organizatorem było Collegium Polonicum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 18.-21.05.2006;
 - Polsko-niemieckie warsztaty studenckie w Krzyżowej i Krakowie pt. *Deutsch-polnische Beziehungen und die Problematik von Vertreibung und Völkertransfer im Mitteleuropa des 20. Jahrhunderts*, których organizatorami były Akademia Pedagogiczna im KEN oraz Pädagogische Hochschule Freiburg – w ich ramach byłem odpowiedzialny za część literacką warsztatów, 19.-25.11.2007;
- Od roku akademickiego 2005/2006 do roku akademickiego 2008/2009 byłem sekretarzem Komisji Rekrutacyjnej na 3-letnie zawodowe studia niestacjonarne na kierunku: Filologia, specjalność: Język Niemiecki.
- W roku 2006 byłem współorganizatorem 10. Jubileuszowego Zjazdu Polskiego Stowarzyszenia Nauczycieli Języka Niemieckiego (PSNJJN) pt. *Uczyć, motywować, oceniać*,

AUTOREFERAT

SEBASTIAN MROŻEK

w którego ramach prowadziłem także warsztaty z możliwości wykorzystania technologii informacyjnej w nauczaniu języka niemieckiego, 23.-25.08.2006.

- W latach 2006-2008 pełniłem funkcję administratora strony internetowej dla kierunku: Filologia, specjalność: Język niemiecki, która działała w ramach serwera Instytutu Neofilologii.
- W roku 2008 gościłem z wizytą studyjną w uczelni partnerskiej Uniwersytetu Pedagogicznego, tj. w Pädagogische Hochschule Freiburg (Niemcy), podczas której hospitałem i prowadziłem zajęcia dydaktyczne wspólnie z niemieckim partnerem, dr Ursulą Elsner, zaznajamiając niemieckich studentów m.in. ze specyfiką studiów germanistycznych w Polsce, 06.-13.07.2008.
- Od roku 2012 jestem członkiem Rady Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN, która powołana została na kadencję lat 2012-2016.
- W latach 2011-2012 współpracowałem z Międzynarodowym Centrum Kultury w Krakowie uczestnicząc w dwóch projektach wystawienniczych – projekt pierwszy to *Polowanie na awangardę. Zakazana sztuka w Trzeciej Rzeszy*, projekt drugi to *NRD. Opowieści z kraju, którego już nie ma. Spotkanie z Haraldem Hauswaldem (fotograf) oraz Marcem Tümmmlerem (reżyser) oraz pokaz filmu „Radfahrer”*. Przygotowałem tutaj (projekt pierwszy) cykl wystąpień poświęconych twórczości Tomasza Manna, Else Lasker-Schüler, Nelly Sachs, Brunona Schultza i Izaaka Katzenelsona oraz byłem odpowiedzialny za moderację spotkania jak i dyskusję panelową z niemieckimi twórcami (projekt drugi), 19.10.2011-29.01.2012 oraz 28.06.2012.
- Jestem bądź byłem członkiem w następujących organizacjach:
 - 2005-2007: Polskie Stowarzyszenie Nauczycieli Języka Niemieckiego (PSNJNI) – oddział w Krakowie
 - 2006-nadal: Polskie Towarzystwo Neofilologiczne – Poznań
 - 2007-nadal: Środkowoeuropejskie Stowarzyszenie Germanistów/ Mitteleuropäischer Germanistenverband e.V.

6. Stypendia:

- 1998-1999: Deutscher Akademischer Austauschdienst/ Niemiecka Centrala Wymiany Akademickiej – stypendium semestralne przyznane celem kwerendy bibliotecznej dla realizacji pracy magisterskiej, Uniwersytet w Hanowerze;
- 2001-2002: Deutscher Akademischer Austauschdienst/ Niemiecka Centrala Wymiany Akademickiej – stypendium roczne doktoranckie na Uniwersytecie Technicznym w Berlinie (TUB) celem kwerendy bibliotecznej i badań zbiorów poświęconych Hansowi Wernerowi Richterowi w Archiwum Akademii der Künste, opiekun naukowy: prof. dr hab. Hans Dieter Zimmermann;
- 2002-2003: Deutscher Akademischer Austauschdienst/ Niemiecka Centrala Wymiany Akademickiej – dodatkowe stypendium półroczne celem rozpoczęcia realizacji przewodu doktorskiego na Uniwersytecie Technicznym w Berlinie, Wydział Humanistyczny

Gliwice, dn. 08.01.2014

